

A szent domb keresése (Szeljak György)

Előszó

A kelet-bolíviai Beni tartományban élő indiánok az évszázadok során a kulturális találkozások és gyarmatosítási technikák eltérő változataival szembesültek. A 16. századtól kiépülő spanyol gyarmati közigazgatás, a 17. század második felétől kialakított jezsuita redukciók, majd a független bolíviai állam expanziója máig hatással van az itt élő indiánok életére. Tanulmányomban azt vizsgálom meg, hogy az évszázados társadalmi konfliktusok a kulturális ellenállás milyen vallási formáit alakították ki a közösségekben, és ezekben hogyan sűrűsödnek össze az évszázados történelmi tapasztalatok. Kutatásom a területre vonatkozó szakirodalom áttekintésén és az 1995-ben San Ignacio de Mojosban végzett rövid, két és fél hónapos antropológiai terepmunkám tapasztalatain alapul.

A történelmi háttér

A Mojos területén élő indiánok kollektív emlékezetében máig rendkívül fontos viszonyítási pontot jelent a közel nyolcvanéves jezsuita hatás a 17. és 18. században.

Az Andokon túli mai Kelet-Bolívia a 16. századtól a Perui Alkirálysághoz tartozott. Az első spanyolok megérkezése után 1561-ben García Hurtado de Mendoza lett a terület kormányzója, aki 1561-ben alapította meg Santa Cruz de la Sierra városát, majd a század utolsó évtizedétől a várostól északra fekvő, ekkor még rendkívül ritkán lakott Mojos területe is a Santa Cruz-i kormányzósághoz tartozott.

Az itt élt indián közösségek a terület klimatikus és ökológiai viszonyaihoz igazították életmódjukat. A szavannás területen az esős évszakban a folyók megáradtak, kiléptek medrükből, az alacsonyabban fekvő részeket elöntötték, az indiánok egyedül a fatörzsből kivált csónakokkal tudtak hosszabb utakat megtenni. Ezekben az időszakokban a magasabban fekvő kiemelkedésekre húzódtak, amelyek kiváló lehetőséget nyújtottak a földművelésre. Erre utalnak a régészek által feltárt, földből emelt mesterséges dombok is. A száraz évszak kezdetén visszahúzódó folyók után fokozatosan kiszáradó apró tavak maradtak, amelyek könnyen megszerezhető halzsákmányt biztosítottak az itt élőknek. A száraz évszakban a földművelést felváltotta a kóborló gyűjtögetés és vadászat a száraz szavannán.

Az elszórtan lakott területre 1595-ben érkezett az első jezsuita szerzetes, de a rendszerezett térítés és a jezsuita redukciók létrehozása csak 87 évvel később kezdődött el. 1682-ben Pedro Marbán, Cipriano Barace és José del Castillo szerzetesek megalapították a Nuestra Señora de Loreto missziót. Ezt követte a tartomány mai központjának közelében a Trinidad redukció felépítése 1687-ben, majd Antonio de Orellana, Juan del Espejo és Alvaro de Mendoza 1689-ben hozta létre és nevezte el a rend megalapítójáról San Ignacio de Mojost, 1995-ös terepmunkám helyszínét. A paraguayi térség mellett a 18. században Kelet-Bolívia e része is a jezsuita evangelizáció egyik fontos területévé vált. (A Beni tartománytól délre, a mai Paraguay területén kialakított guarani redukciók létrejöttének történelmi elemzését és a redukciók leírását lásd: Eördögh 1998: 168–233.) 1744-ig a gyarmati kori Mojos tartományban összesen 26, több-kevesebb ideig fennmaradt redukció működött (Lehm 1990:28).

A jezsuiták és az itt élő indián közösségek közötti kapcsolat megszilárdulását számos jelenség segítette elő. A misszionáriusok megvédték az indiánokat a Santa Cruzból érkező, az Eldorádót kereső, vagy rabszolgákra vadászó spanyolok, illetve a mai Brazília területéről betörő portugálokkal szemben. A missziók nem függtek közvetlenül a gyarmati alkirályság politikai és vallási közigazgatásától.

A spanyol gyarmati igazgatás megtiltotta, hogy az adott terület kormányzójának kivételével fehérek a papok engedélye nélkül a jezsuita missziók területére léphessenek. Az autonómia része volt, hogy a redukciókban élő indiánokat felmentették a gyarmati adók és az egyházi tized fizetése alól. A jezsuiták cserébe a keresztény hit elfogadását, az új vallási, életmódbeli és kulturális normáknak való megfelelést követelték meg az indiánoktól. Az életmódbeli váltás, a jezsuiták és az indiánok közötti viszony korántsem volt teljesen konfliktusmentes, melyről rendkívül szemléletesen számol be saját etnocentrikus értelmezésében – a kor egyik legfontosabb történeti és etnográfiai forrását nyújtva – a magyar származású Éder Xavér Ferenc is 1772-ben írt könyvében (Éder 1978; 1985).

A jezsuita térítés sajátossága a helyhez kötött életmódot megkövetelő missziós központok, az ún. redukciók létrehozása volt. A falvak struktúráját elrendezett, széles utcákkal tagolt háztömbök hálózata alkotta. A település központjában a főtér helyezkedett el, amelynek egyik oldalán állt a templom, a parókia, illetve mellettük az indián tanács (*cabildo indígena*) épülete. A tér többi részét a kézműves műhelyek, az iskola, a kórház és a raktárak foglalták el. A jezsuiták új mesterségeket is tanítottak az itt élőknek, a műhelyekben többek között ácsok, kovácsok, szövők, tímárok dolgoztak. E műhelyekben készítették el a tollakkal díszített textíliákat, faragott bútorkat, hangszereket, amelyeket Santa Cruz, La Paz, Sucre, Puno, sőt Európa területére is exportáltak. A tértől távolabb jól strukturált utcaszerkezet szerint települtek le az egyes indián közösségek.

A missziós központokban általában 1000 és 3000 lélek élt. Minden központban legalább két jezsuita pap dolgozott, egyikük a vallási életet és az evangelizáció folyamatát, míg a másik a redukció gazdasági hátterének biztosítását felügyelte. Ahhoz, hogy a jezsuiták a velük kapcsolatba került indián közösségeket letelepülésre készítsék, olyan anyagi körülményeket és biztonságot kellett teremteniük, hogy az indiánoknak érdekük legyen feladni korábbi, helyváltoztatáson alapuló életmódjukat.

A helyhez kötött életmód megteremtéséhez a jezsuiták új élelem-szerzési lehetőségeket biztosítottak. Az ott élők húsellátását az ekkor meghonosodó juh- és szarvasmarha-tenyésztés biztosította. Az élel-miszernövények választéka is bővült, így például a jezsuiták megho-nosították a rizst a csapadékos területen. A fémeszközök bevezetése szintén fokozta a művelés hatékonyságát. A családok egyéni parcellái mellé közösségi földeket is kijelöltek, ahol az ott élőknek időszakosan dolgozni kellett, és a kézműves termékek mellett a megtermelt termények eladásából fedezték a misszió költségeit.

A missziókba különböző indián etnikumokat (pl. mojeño, movi-ma, cayubaba, itonama, canichana, baure) telepítettek le. A hatékony egyházi térítés alapja a nyelvi és kulturális egységesítés lett. A központi területen a legszélesebb körben beszélt nyelvet, az arawak nyelvcsaládba tartozó mojeñót választották a redukciók hivatalos nyelvévé. Erre a nyelvre fordították le a katekizmust, a bibliai szövegeket, és az iskolában is ezen a nyelven oktattak. Az egyes távolabbi, nem mojók által lakott missziókban más indián nyelvek lettek a közvetítés eszközei.

A missziók indián közösségeit az indián tanács (*cabildo indígena*) irányította, tagjait évente a pap jelenlétében választották meg. A tanács közvetített a közösség és a jezsuita papok között, ő szervezte meg a közösségi munkákat a földeken és a műhelyekben, felelt a javak szétesztásáért és szervezte a vallási ünnepeket is.

A redukciók központi feladata volt a katolikus hit terjesztése, mely együtt járt a sámánok hatalmának megkérdőjelezésével. A jezsuita szerzetesek két év nyelvtanulás után kezdhették el munkájukat a közösségben, a tömeges térítés helyett a hosszú távú, egyénközpontú evangelizációt helyezték előtérbe. A templomokban naponta többször miséztek. Igyekeztek minél több, a katolikus kalendáriumhoz kötődő ünnepet megtartani. Különösen fényűző volt az oltári-szentség ünnepe, a húsvét, a karácsony és a védőszentek ünnepei. A bibliai események érthetőbbé tételéhez adaptálták a misztérium-drámákat, így az események rituálisan megélhető valósággá váltak.

A térítés fontos eszköze volt a törzsi motívumokat is elegyítő, jezsuita hatásra megtanult táncok és zenék bevonása a rítusokba.

Az egy évszázados jezsuita jelenlét máig ható változásokat okozott a területen. Megváltoztatta a törzsek közötti kapcsolatokat, az alapvető élelemszerzési tevékenységek körét, módosultak a rokonsági rendszerrel kapcsolatos előírások.

A jezsuita rendet 1767-ben kiutasították Latin-Amerikából. A Mojos területen létrehozott redukciók is spanyol gyarmati felügyelet alá kerültek, a jezsuiták szerepét ferences szerzetesek és világi papok vették át. A következő évtizedekben a missziók redisztribúcióra épülő gazdasági rendszere lassan összeomlott, számos közösség szétszéledt. Fennmaradt azonban a redukciók kollektív emlékezete, a jezsuitáktól megismert rítusok, énekek, zenék, táncok, melyek ma is fontos eszközei a kulturális identitás kifejezésének és egy békés, idealizált múlt felidézésének. 1825-ben a Mojos terület a független Bolívia Santa Cruz tartományának, majd 1842-től az ekkor megalakuló Beni tartománynak lett integráns része. A késő 19. és a kora 20. században az itt élő indiánokat erő legdrasztikusabb hatást a kaucsukláz okozta. A területre érkező kaucsukgyűjtők erőszakkal vagy ígéretekkel csábították az őserdőbe kaucsukot gyűjteni az itt élő indiánokat, akiket aztán szinte rabszolgaként kezeltek. A kegyetlen bánásmód, az elvándorlás számos indián közösség dezintegrációjával járt együtt, a törzsek lélekszáma pedig drasztikusan lecsökkent, csak kevesen tértek vissza. Ekkor tűnt fel először a szent domb keresésének profétikus mozgalma a területen.

A 20. század második évtizedétől a malajziai angol ültetvényeknek, majd a szintetikus gumi megjelenésének köszönhetően a gumi ára csökkent a világpiacon, a kaucsukgyűjtés nem biztosított többé megélhetést. Ennél jövedelmezőbb üzletté vált a marhatenyésztés, ami együtt járt a gazdátlanok tekintett földek kisajátításával és hatalmas magánbirtokok létrehozásával. A bolíviaiak számára tragikusan végződő Chaco-háború (1932–35) idején a területen élő indiánok közül is sokakat besoroztak, ami újabb krízist jelentett, és számos

közösség a szavannás részről inkább a Bosque de Chimanes nehezen járható, sűrű erdeibe menekült.

A földfelvásárlási folyamat az 1950-es évek második felétől még inkább felgyorsult. Ekkor a bolíviai kormány hivatalos programjává vált az Andokon túli trópusi térségek benépesítése. E telepítés célja egyrészt a nemzetállam terének kiszélesítése, másrészt az andoki népsűrűség csökkentése volt (Stearman 1978; 1985; Heath 1979; Klein 1982). Beni tartomány ritkán lakott, magasabban fekvő szavannás területei kiválóak voltak a szarvasmarha tenyésztésére.

A fennmaradt egykori redukciós települések lakosságának összetétele a 20. században megváltozott, a falvakba és városokba spanyol származású és mesztic földbirtokosok, helyi elnevezéssel az ún. *karayanák* települtek be, akik a gazdasági és politikai hatalmat is átvették.

Az 1950-es évek földreformja a főként Santa Cruzból betelepült szarvasmarhatartók használatában vagy tulajdonában lévő földek konszolidációját hozta. Az előző évtizedben indult meg a légi közlekedés Beni tartomány és az andoki régiók között, ami lehetővé tette a marhahús gyors szállítását La Paz és a bányaközpontok piacaira. A legelők egyre értékesebbekké váltak, megkezdődött a gyakran több száz vagy akár ezer hektáros földterületek felvásárlása. A betelepülés és a szarvasmarhatartás előtérbe kerülése egyre nagyobb feszültségeket okozott. Csökkentek a jó minőségű, magasabban fekvő földterületek is, amelyek leginkább alkalmasak voltak a földművelésre. Az egész évben ridegen tartott marhák az esős évszak beköszöntével egyre magasabb helyekre húzódtak, és gyakorta letarolták az indiánok ültetvényeit (Jones 1980).

Az 1970-es évek második felében állami segítséggel megjavították a Trinidad és San Borja közötti útszakaszt. Ez lehetőséget nyújtott arra, hogy az andoki régiók és a terület között közvetlen szárazföldi kapcsolat jöjjön létre; addig ez csak nagy kerülővel, Santa Cruz és Cochabamba érintésével volt megoldható. Az addigi cserekereskedelemmel szemben egyre nagyobb hangsúlyt kapott a pénzgazdál-

kodás, az 1980-as évektől ajmara kereskedők is letelepedtek a területen. Az erdőkben megjelentek a különböző, gyakran engedély nélkül működő fakitermelő vállalatok. A század második felének nagy prémfelvevásárlási hulláma okán a kereskedők olcsó kispuskákkal látták el a vadászokat. Ennek következtében a területen a vadállomány (puma, jaguár, kajmán, tapír, törpeszarvas, majmok, pekari) nagyon megritkult, az indián közösségek élelmezése szempontjából fontos vadászat egyre nehezebbé vált.

A 19. századtól az etnikai és társadalmi konfliktusok, a periodikusan visszatérő krízishelyzetek a kulturális ellenállás számos eltérő formáját keltették életre a területen. Ennek két olyan típusát elemzem röviden, amelyek szorosan kapcsolódnak az egykori jezsuita hagyományokhoz.

Elsőként a 19. század utolsó évtizedeiben felbukkant messianisztikus mozgalmat tárgyalom, amely a kivonulásban, a betelepülő *karayanáktól* való elmenekülésben, és egy korábbi szakrális – sok szempontból a redukciókhoz kötődő – életmód újraélesztésében látta a társadalmi és kulturális reprodukció lehetőségét.

A kulturális ellenállás második típusának azokat a jezsuita hagyományokra épülő rítusokat tekintem, amelyek az egykori redukciók területén máig fennmaradtak. A rítusok során – Turner (1974) kifejezésével – egyfajta társadalmi dráma keretében fogalmazzák meg saját üzeneteiket és értékeiket. Ennek bemutatására egy 1995-ös húsvéti rítust elemezek, amit San Ignacio de Mojosban figyeltem meg.

A szent domb keresése

A mojeño indiánok *lomának*, vagyis dombnak neveznek minden olyan kiemelkedést, amelyet az esős évszak idején a víz nem önt el, ahol a szavannás, alacsonyan fekvő területen települést érdemes építeni, és ahol az ültetvények leginkább biztonságban vannak.

(Mivel az esős évszakban a ridegen tartott marhák is ezeket a helyeket keresik, minden egyes *loma* birtoklásáért ma is nagy harc folyik a területen.) Ugyanakkor *lomának* nevezik a területen azokat a mesterséges kiemelkedéseket (*loma artificial*) is, amelyeket a gyarmatosítás előtt itt élt nagyszámú, jól szervezett indián népek emeltek és rituális központként is használtak (Denevan 1964, Nordenskiöld 1924).

A *Loma Santa* (szent domb) kifejezés az indiánok számára egy olyan mitikus helyet jelöl, mely leginkább a gondnélküli föld (*tierra sin mal*) guarani képzetéhez hasonlítható. A keresésére formálódó messianisztikus mozgalmak célja a kivonulás; egy olyan evilági szakrális hely keresése, ahol az indiánok a fehérektől távol, békében és bőségben élhetnek. Amíg a paraguayi és brazilai guarani területeken az elképzelés gyökerei már a prekoloniális időszakban felbukkantak (Lanternari 1972:197–211; Boglár 1996:3–48), addig ezen a területen az első migrációs mozgalom az 1880-as évekre tehető, kiváltó oka pedig a kaucsukláz eredményezte társadalmi elnyomás és dezintegráció volt.

A történeti források ettől kezdve jegyeznék fel a Mojos területen periodikus mozgalmakat, amelyek társadalmi okai a Chaco-háború miatti besorozások, a földterület csökkenése, a betelepülő szarvasmarhatartókkal kialakult konfliktusok, a falvak átalakulásai voltak. A mozgalmak fontos időszakait képezték az 1950-es, majd az 1970-es évek, az utolsó ilyen típusú kivonulásra pedig 1984-ben került sor (Lehm 1990:71–108).

A szent domb keresése során a mojeño indiánok választ próbálnak találni az ökológiai (a földműveléshez szükséges földterület csökkenése, a vadállomány eltűnése), a kulturális reprodukció (a nyelv és a kulturális gyakorlat továbbélése) és a társadalom szociális problémáira. A fogalom egy olyan szakrális teret jelöl, ahol a tradicionális életmód folytatásának és a kulturális hagyományok fenntartásának a lehetősége együtt jelentkezik a gazdasági önállósággal, a *karayanáktól* való függetlenséggel és az anyagi jóléttel. Olyan mitikus

hely, amely a teljes szabadságot és az etnikai identitás megőrzésének lehetőségét biztosítja, és ahol a társadalmi gyakorlatok a prejezsuita és jezsuita minták szerint szerveződhetnek meg. A jezsuita időszak a mojeño indiánok kollektív emlékezetben egyfajta „aranykorként” tűnik fel, a kivonulással együtt járó keresés célja pedig éppen ennek a társadalmi időnek és térnek az újbóli megtalálása/megteremtése.

A San Ignacióban általam összegyűjtött elbeszélések alapján a szent domb egy olyan mitikus hely: „ahol csak a mi régi fehér ruháinkban járunk”, „ahol csak ignacianóul beszélünk”, „ahol a mi törvényeink szerint élhetünk”, „ahol szabadon ünnepelehetünk”, „ahol nincsenek *karayanák*”, „egy hely az erdőben, amit a *karayanák* sohasem találhatnak meg, mert elvarázsolódik előlük”, „még akkor sem láthatják ezeket a helyeket, ha repülőgéppel szállnak fölöttük, és onnan keresik azt”.

A *Loma Santa* az elképzések szerint a Bosque de Chimanes sűrű erdeiben található. A hely kapujában Szent Péter áll, aki csak az indiánokat engedi be. Ha a fehérek akarnak bejutni e helyre, akkor egy háromfejű kígyó megmarja őket. Más elbeszélésekben az isten vadállatokkal tépeti szét a bejutni vágyó fehéreket, de azok az indiánokat nem bántják, mert ők már ekkor bent lesznek a védett helyen és békében élnek. Ez egy olyan hely az erdőben, ahol bőségesen vannak állatok, a tisztásokon szabadon kószálnak a marhák, és termékeny földek veszik körül.

Riesternek (1976) és Lehmnek (1991) a mozgalom résztvevőivel készített interjúközlései alapján a periodikusan visszatérő messianisztikus mozgalmaknak három fő szakaszuk van.

1. A mozgalmak vezetője általában egy sámán, vagy látomást kapó egyén, aki kijelenti, hogy álmában megjelent egy katolikus szent, megmutatta neki az utat a szent dombra, és az ő vezetésével eljuthatnak a vágyott földre. Ekkor összeül az adott falu tanácsa (*cabildo*), és eldöntik, hogy útnak indulnak. Más esetekben nem az egész falu kel útra, hanem a kivonulásra kész indián családok titokban, egyik

napról a másikra elhagyják a falut. A hatalom ezzel a döntéssel az indián tanácstól átkerül a látomást megtapasztaló kezébe.

2. Áron alul elcserélik minden vagyonukat, gyakran aratás nélkül hagyják ott földjeiket (ott úgyis rengeteg élelmünk lesz), és a tradicionális fehér, tunikaszerű, jezsuita időszakból származó vászonruhákban indulnak el. A vándorlás hónapokig tart. Elöl viszik egy szent képét – általában a későbbi települést is erről a szentről nevezik el –, mögötte a sámán, majd a rituális táncosok, a *macheterók* (bozót-vágókéssel táncolók) következnek, fejükön tollkoronával. Időnként megállnak, átmeneti települést hoznak létre, embereket küldenek ki minden irányba a hely felkutatására. Az átmeneti szállásoknál fából, növényekből egy kis kápolnát építenek fel először, ide elhelyezik a szentképet. Éjszakánként énekelnek, táncolnak, imádkoznak. A keresés során tilos nemi életet élniük.

3. Néhány hónapnyi keresés után a csoport vezetője kijelenti, hogy látomásai eltűntek, nem képes megtalálni a vágyott helyet. Ekkor a hatalom újra visszakerül az indián tanács kezébe. Az úton levők azonban általában nem térnek vissza, hanem az erdőben telep-szenek le és a *karayanáktól* távol új falut alapítanak. Újra kialakítják a hagyományos intézményeket, felépítik a kápolnát. Ez a kivonulás a Bosque de Chimanes benépesítésének, az új, addig tulajdonos nélküli földek elfoglalásának egy sajátos migrációs mintájává vált. Számos, a szent domb keresését célzó migrációs mozgalom már nem az egykori redukciós településekről indult ki, hanem egy korábbi keresés során kialakított faluból mentek tovább.

A mozgalom és a periodikus migrációk ebben az értelemben a társadalmi kiegyezés lehetetlenségének a beismerésére utalnak, amikor a részt vevő indiánok számára a társadalmi konfliktus feloldásának egyetlen lehetőségét a kivonulás, elmenekülés jelentette.

Húsvét San Ignacio de Mojosban

A kulturális ellenállás másik vallási formája az egykori redukciós központokban máig fennmaradt vallási ünnepekhez kötődik. San Ignacio de Mojos Trinidadtól, Beni tartomány központjától mintegy 100 kilométerre délnyugatra, szavannás területen fekszik. Az utak a száraz évszakban jól járhatók, az esős évszak nagy részében azonban Trinidadból helyenként csak motorcsónakkal lehet megközelíteni az Isireri-tó közelében fekvő kisvárost, amelynek 1992-ben 4832 lakosa volt.

San Ignacio a terület középpontjának számít, itt van egyedül állandó pap (1984 óta újra jezsuiták látják el a hívek lelki gondozását), szakképzett orvos, *karayanák* és ajmarák vezetett boltok, sőt a 80-as évektől kezdve egy generátor napi 3 órán keresztül árammal is ellátta a falut.

Ez az egyetlen egykori redukció, ahol a jezsuita időszakban épült templom a többszöri renoválásának köszönhetően máig fennmaradt, amely – a mellé épített indián tanács épületével együtt – az itt élő indiánok legfontosabb közösségi helyének számít. A település az évszázadok alatt természetesen sokat változott. Központjába itt is szarvasmarhatartó földbirtokosok költöztek, a kisvárost környező, legelővé alakított területek döntő többsége már az ő tulajdonukban van. A hagyományos indián tanács, a település egykori vezető testülete mára elvesztette egykori autoritását. Elsősorban kulturális feladatokat lát el, ők szervezik a vallási ünnepeket, de a falu irányítása a *karayanák* által dominált állami közigazgatás funkcionáriusainak kezében van.

A 20. század második felének *karayana* betelepülésével, a földek felvásárlásával létrejött egy gazdaságilag, etnikailag és kulturálisan tagolt, duális társadalom, ahol a két csoport egymással konfliktusban áll, szimbolikus reprezentációik eltérnek egymástól. E társadalmi konfliktus során a jezsuita hagyományokon alapuló ünnepek sajátos értelmezést nyernek. Az ignaciano indiánok számára az ünnepek

célja a kollektív emlékezetben megőrződött jezsuita múlt reprodukálása, a rítusok ideológiailag a szent domb keresésének egy sajátos módját jelentik. Ekkor azonban a vágyott életmód legfontosabb jellemzői nem egy térben elkülönülő helyen öltenek testet, hanem a rítusok során igyekeznek megteremteni a fent elemzett szakrális teret és időt.

Az 1984-ben visszatérő jezsuiták meglepetéssel tapasztalták, hogy az egykori jezsuita hagyományok mennyire fennmaradtak és az etnikai, kulturális identitás fő elemei lettek.

„Alig néhány nappal a megérkezésem után, mikor még szinte semmit nem tudtam a faluról, egyik este hallom, hogy jönnek a taiták, énekelnek, dobolnak, aztán bejöttek ide a parókiára, és mondták, hogy ők így szokták köszönteni a szenteket, mert régen az őseik is így ünnepeltek” – emlékezett vissza a Spanyolországból származó Enrique Jorda atya az 1984-es megérkezése utáni napok eseményére.

Ettől kezdve a jezsuiták, az ide költöző Ursula-rendi nővérek, az UNESCO és spanyol alapítványok tevékenységének köszönhetően a falu ignaciano kulturális hagyományai intézményes támogatással is fejlődtek. 1994-ben megnyílt a San Ignacio de Mojos-i Zeneiskola, ahol a máig fennmaradt barokk jezsuita zenét oktatják.

A jezsuita térítési módszer eredményeként az ignacianók ünnepkörében szinte kéthetenként megfigyelhetünk egy-egy közösségi katolikus ünnepet. Ezek közül a falu három kiemelkedő ünnepe a karácsony, a húsvét és a falu védőszentjének, Szent Ignácnak az ünnepe június 30-án. Az ünnep megszervezése az indián tanács (*cabildo indigena*) feladata. Vezetői néhány nappal az ünnep előtt egyeztetnek a falu papjával. Ezután összehívják a falu indiánjait, megbeszélik a feladatokat. A Szenthét alatti ünnepségsorozat eseményeire a templomban, az indián tanács épületében és a falu főterén kerül sor.

Virágvasárnap az indiánok a reggeli mise után az indián tanács templom mögötti épületébe vonulnak, és ott maradnak egészen délutánig. Délután négy órakor a templomból a tanács ajtajába viszik

a számárháton ülő, gazdagon feldíszített Jézus szobrát. A falu jezsuita papja elmond egy imát, majd innen indul el a menet a pap és a sekrestyések vezetésével a falu főterére. A pap mögött a különböző tánccsoportok haladnak. Először a bozótvágókéssel táncoló (*macheteros*) jönnek, díszes papagájtollakból kialakított hatalmas, napsugarakat szimbolizáló tolldíszrel a fejükön, egybeszabott fehér vászonruhában, lábukon növényi magvakból készített lábcsőrgővel, kezükben pedig tökből készült csörgővel. Őket az állatmaszkos őzek (*ciervos*) és bikák (*toritos*) követik. Mögöttük a zenészek haladnak. Zenéjükben a jezsuiták által meghonosított barokk dallamok keverednek a jezsuiták előtti törzsi dallamvilággal. A zenészeket a nagy tiszteletben álló *taiták*, vagyis azok az idős férfiak követik bokáig érő, tunikaszerű fehér ingükben, akik már betöltötték az indián tanács fontosabb tisztségeit. Az asszonyok fehér vászonból készült, egybeszabott, alján, a vállán és a mellrészénél színes csíkokkal díszített ruhában (*tipoy*) követik a papot. Kalapjukat virágok és szalagok díszítik, a ráhelyezett tükrök megvillanak a napfényben. A sort a fiatalok zárják. Mindannyiuk nyakában mojeño rózsafüzér, kezükben pálmaág. Az indián kórus vezetésével ignaciano nyelven énekelnek. A főterre érve végigjárják a teret, a táncosok táncolnak, a templom takarítását és díszítését, a szentek szobrainak öltöztetését végző asszonyok (*abadesas*) virágszirmokat szórnak Jézus szobra elé. A teret végigjárva megállnak a jezsuita templom hatalmas kapui előtt. Itt zsoltárt énekelnek, majd a templom kapui kinyílnak. A *karayana* családok eközben a főter oldalainál állnak, nem kapcsolódnak be a menetbe, de az ajtó kinyílása után ők is bemennek a templomba, ahol az indiánok mögötti széksorokat foglalják el, a templom hátsó részében. A mise után az indiánok visszatérnek a templom mögött lévő, azzal egybeépített indián tanács épületébe, ahol megkezdődik az enyhe alkoholtartalmú erjesztett kukoricásör (az ún. csicsa) rituális kínálása és közösségi fogyasztása.

A hétfő és a kedd csöndesen zajlik, munka után az ignacianók összegyűlnek az indián tanács épületében, kukoricásört isznak,

beszélgetnek. Szerdán az esti mise után jelennek meg az épületben az ún. zsidók (*judíos*), akik az ünnep idején a templomi rendet felügyelik. Kezükben falándzsák, amelyek tetején különböző bibliai attribútumok (kereszt, kakas, lándzsa vörös festékekkel bekenve, mely a vért jelzi) láthatók. Az esti mise után a falu főterén körmenetet tartanak. Elöl viszik Jézus szobrát, mögötte a pap, utána az indián tanács vezetői mennek, élükön az indián tanács vezetőjével, a *corregidor*ral, aki kezében a jezsuita címerrel díszített templomi zászlót tartja. Az ignacianók láthatóan ügyelnek, hogy a menet első részében ők haladjanak, szorosán körbefogva a papot. Csupán a falu hivatalos vezetőjét (*alcalde*) engedik maguk közé, aki a bolíviai zászlót tartja a kezében, de ő is csak a falu *corregidor*ával egy sorban mehet. A számos templomi szobor közül az ignaciano férfiak vállukon viszik a keresztet húzó, féltérdre esett Jézus, míg az asszonyok Szűz Mária és Mária Magdolna szobrát. Az egyes stációknál megállnak, a pap imádkozik, az indián zenészek játszanak, a kórus énekel.

A körmenet után az indiánok a templomba vonulnak. A „zsidó” rendfenntartók egyenként Jézus szobrához mennek, letérdepelnek, imádkoznak, majd elhagyják a templomot. Ekkor a parókia épületéből behoznak egy újabb, vérző Jézus-szobrot, a férfiak csöndben felszegelik a keresztre, az asszonyok ezután odalépnek hozzá és megcsókolják.

Csütörtök délelőtt az összes ünnepen részt vevő ignaciano a templomba megy, 10-15 fős, korcsoportonkénti megoszlásban járulnak a keresztre feszített Jézus szobra elé, és egy órán keresztül letérdepelve imádkoznak. A „zsidók” kezdik, a felnőttek folytatják, majd a 12-16 évesek, végül a 8-12 évesek jönnek.

A délutáni misén kerül sor a rituális lábmosásra, ekkor a bibliai jelenetet idézve a pap tizenkét idős és nagy tekintélyű, hagyományos ruhába öltözött öreg ignaciano férfinak megmossa egyenként a lábát. Ezt követi az indián tanács udvarában felállított asztalnál az utolsó vacsora. A pap ül az asztalfőn, mellette pedig a 12 ignaciano apostol. Az apostolok mögött ott állnak asszonyaik. A hagyományos

ételt, az ún *mahaut* eszik, amely főtt rizsből és sült banánból készül. Míg az ételt elfogyasztják, a hátuk mögött álló tömeg csöndesen beszélget. Este szintén körmenetet tartanak, ekkor nyolc stációt járnak végig, és nem csupán a főteret, hanem a mögötte lévő háztömböt is megkerülik. Majd visszatérnek a templomba, és csöndesen beszélgetnek, járkálnak.

A körmenet után egy órával, amikor a pap már eltávozott és a *karayanák* hazatértek, az ignacianók újra végigjárják a főteret, az indián zenekar zenél, az egyes stációknál a sekrestyések és az indián kórus (*coro indígena*) vezetésével ignaciano nyelven imádkoznak és énekelnek. Éjfélkor újra megjelennek a „zsidók”, akik lassú ritmusra, lábukkal dübörögve lépnek be a templomba. Kezükből lándzsákkal, rajta a passió szimbólumaival, egyenként az oltár elé lépnek és letérdepelve megbocsátást kérnek Jézustól. Közöttük lépked fekete ruhában Júdás, aki a lépések ütemére megcsörgeti a lábára erősített vasláncokat. Ő is az oltár elé lép, térdet hajt, imádkozik, majd bűnbánóan leteszi az oltár elé az árulásért kapott pénzdarabot. Ezen a napon éjjel két óráig imádkoznak a templomban.

Nagypénteken már reggel összegyűlnek az indiánok a templomban és akár egy nappal azelőtt, csoportonként imádkoznak az oltár előtt. Az asszonyok főtt kukorica nádcukorral ízesített levét és kevés ideig erjesztett, kis alkoholtartalmú csicsát szolgálnak fel. Mindenki csendes, a zene ezen a napon tiltva van, a templom oltárát fekete lepellel takarják le. A templom bejáratánál építeni kezdik kivágott pálmafából a Kálvária-dombot, ahova majd a keresztre feszített Jézus faszobrát helyezik.

Délután négykor a falubeliek a kereplők (*matraca*) hangjaira gyűlnek össze a templom előtti téren. A tér megtelik emberekkel, a pap imádkozik, majd már sötétedés után négy falusi, nagy tiszteletben álló idős ignaciano férfi (az ún. Szent Férfiak), akik keresztényi életet éltek, felmennek a Kálvária-dombot jelképező kiemelkedés tetejére, és a néma csendben kihúzzák Jézus testéből a szögeket. Leveszik a keresztről, először odaviszik Mária szobrához, majd egy

fakoporsóba rakják. E koporsóba helyezik a házi oltárokról erre az alkalomra elhozott keresztek, szentképek, és szenteltvíztartó edényeket. A passió során ezt a koporsót viszik végig az előző napi útvonalon. Az egyes stációknál a pap csöndben imádkozik. A menet az előzőekben megszokott módon halad, a papot szinte védőpajzsként veszik körül az indiánok, a *karayanák* csak utánuk, a sor végén következhetnek, vagy a járdákról figyelik az eseményeket. A körmenet végén tizenkét bűnbánó ignaciano (*penitente*) halad, félmeztelenül, fekete csuklyával a fejükön. Egy-egy súlyos (minimum 12 *arroba*, azaz majdnem 100 kilós) keresztet húznak maguk után. Mellettük megy a feleségük, gyertyával a kezében, mögöttük egy-egy „zsidó”, aki korbáccsal üti őket. A templomba visszatérve a négy „Szent Férfi” kiveszi Jézus testét a koporsóból és belerakja egy másikba, amelyet az oltár alatt őriznek egész évben. Ezen az éjjelen sok ignaciano reggelig a kivilágított templomban marad, őrzik a koporsót, és csöndesen imádkoznak, beszélgetnek.

A szombati nap a feltámadás várakozásában telik. Az asszonyok a templomi oltárhoz hasonlóan színes virágokkal díszítik fel az indián tanács épületében lévő oltárt is. Délután a templom előtt meggyújtják az új tüzet, majd a tűzszentelés után innen gyűjtik meg a templomi gyertyákat. A mise után, amelyen a pap bejelenti az örömhírt, hogy Jézus feltámadott, hatalmas vigadalom kezdődik. Táncolni kezdenek a *macheterók*, a tér megtelik vigadó emberekkel, zenészekkel, rengeteg csicsa és nádpálinka kerül elő. A vigadalom másnap reggelig tart.

Hajnal négykor az asszonyok vállukon kiviszik Mária és Mária Magdolna szobrát a templomból a főtérre, majd elindulnak vele a tér bal oldalán. Jobbra a férfiak a feltámadt Jézus szobrát viszik. A templommal szemben, a tér túloldalán találkozik a két menet. Ekkor a pap számolására háromszor megbillentik egymás felé a két alakot, akik így üdvözlik egymást. Ezután zeneszóval és a *macheterók* táncával visszakísérik a szobrokat a templomba.

Az ünnep elemzése

A *karayanák* és ignacianók egy olyan gazdaságilag és etnikailag élesen tagolt, hierarchikus társadalomban élnek, ahol a mindennapok során a hatalom valós és szimbolikus reprezentációi többek között az anyagi javak, a földbirtok nagysága, a szarvasmarha-állomány, a politikai vezető tisztségek birtoklása, a térhasználat, a mobilizációs stratégiák lehetőségei és az etnikai diszkrimináció különböző formái által fejeződnek ki. Kiindulópontom, hogy San Ignacio duális társadalmában a bevándorló *karayana* csoport rendelkezik a politikai és gazdasági hatalommal, míg a falut egykor alapító ignacianók úgy tekintik, hogy egyfajta rituális hatalmat birtokolnak, amit a jezsuitáktól eredeztetnek. Az ignaciano közösség az ünnep ritualizált formáit hívja segítségül ennek a hierarchikus viszonyoknak az időleges megváltoztatására, a rituális hatalom előtérbe helyezésére. A rítusok ebben az értelemben egy hatalmi diskurzus szimbolikus részei is.

A nyilvános vallási ünnepek esetében – így húsvétkor is – lehetővé válik egyfajta státuszcsere, és az ignacianók az ünnep szakrális rítusai alatt újrateremtik identitásukat, és megfogalmazzák saját szimbolikus üzeneteiket e duális társadalomban. Ennek talán legfontosabb elemei a térhasználat megváltozásával és a társadalmi idő újraértelmezésével kapcsolódnak össze.

A falu térbeli szerkezetét máig meghatározza az egykori jól strukturált, redukciós településszerkezet. A falu közepén találjuk a négyzet alakú főteret, amelyet az egymással párhuzamos, illetve egymásra merőleges utcatorok szegélyeznek. Az öregek elbeszéléseiből kiderül, hogy a téren az 1950-es években még a gazdagabb ignacianók jellegzetes pálmakunyhói álltak. Az utóbbi évtizedekben a betelepülő *karayanák* a tér körüli területeket is felvásárolták, és új típusú égetett téglából készült házakat építettek, amelyeket cseréppel fedtek és színesre festettek. Az ignacianók *tacuara* és *motacu* pálmából készített hagyományos házai fokozatosan a település külső részeibe

szorultak, és a tér a mindennapokban a *karayana* gazdasági elit szimbolikus dominanciája alá került. Itt épültek fel a falu leggazdagabb marhatartóinak házai. Néhányuk tulajdonában kis éttermek és az átutazóknak szállást adó épületek is vannak. Szintén a főtéren helyezkednek el a *karayanák* és a néhány ajmara kereskedő által vezetett boltok.

A főtér ma már a nemzetállam szimbolikus terét is jelöli. Itt található a falu közigazgatási központja (*alcaldía*), a környező falvakat is irányító *subprefectura* hivatala, illetve a rendőrség. Az 1970-es évek második felében a teret az akkori bolíviai államelnökről, Hugo Banzer Suarez tábornokról nevezték el, aki a mellszobrát is elküldte „ajándékkul” a településnek.

Megfigyeléseim szerint a *karayana* közösséget egy jóval expanzívabb térhasználat jellemzi a mindennapokban. A mindennapi beszélgetéseik általában a házak előtt, az eső elől felszerelt eresz alatt zajlanak, ünnepeiket is gyakran a házak előtt tartják meg. Ez a gazdasági hatalom reprezentálásának is fontos eleme. Éppen ott létem alatt ünnepelte a falu leggazdagabb marhatartója három napon keresztül a születésnapját. A Trinidadból fogadott zenészek az egész falut végigjárva adták hírül a falunak az eseményt.

Az ignacianók a mindennapokban szinte tudatosan elkerülik a teret, amely esténként általában kihalt és nem a közösségi találkozások színhelye, ahogy az sok latin-amerikai kisvárosban megfigyelhető. Ők az esti beszélgetéseiket, csicsaivásokat a pálmából készült házaik belsejében, vagy az indián tanács épületében tartják.

A gazdasági hatalom reprezentálásának egyik, hétről hétre megismétlődő helyszíne a falu központjától nem messze található tér, ahol a kakasviadalokat rendezik. Ez a *karayana* férfiak legjellemzőbb szórakozása. Egy-egy viadal során olykor több ezer *boliviano* is gazdát cserél.

A falu egyetlen pontja a főtéren, ahol nem a *karayana* elit dominanciája érvényesül, a templom. Ez helyet ad mindkét csoportnak, de elsősorban az ignaciano vallási és kulturális identitás megerős-

sítésének tere. Ezt elősegíti a pap nyilvános szövetsége is az indián tanáccsal. A templom mögött, azzal egybeépítve helyezkedik el az indián tanács épülete. Itt található az a karitatív orvosi rendelő is, ahol a jezsuiták segítségével egy európai önkéntes orvos dolgozik. Jones szerint az 1970-es években a meszticek kísérletet tettek a tanács épületének a falu periferiájára szorítására, de a nagy tiltakozás miatt ezt nem tudták elérni (Jones 1980:86).

A mindennapokra jellemző térhasználat a vallási ünnepek, így a húsvét ideje alatt is megváltozik. A templom szakrális tere „kiáramlik” a főtérrre. Virágvasárnapon a menet a Jeruzsálembe bevonuló Jézussal az élen, és a templomban őrzött szentek szobraival az indián tanács épületéből indul el a térre. Jelzi, hogy a főtér visszakapja eredeti, a falu alapításakor létező szerepét és újra a közösség szakrális központjává válik. Az ünnep az ő kulturális hagyományaik szerint zajlik, a bibliai szereplőket ők személyesítik meg. A körmenetek alatt szorososan közrefogják a papot, ők mennek elöl, és irányítják az eseményeket. A hivatalos ünnep végén – már a pap és a *karayanák* távollétében – az indián tanács vezetésével újra megismétlik a téren a körmenetet, a sekrestyések és templomi énekesek vezetésével megszentelik a teret.

Az ünnep alatt az indián tanács szerepe újra felértékelődik. A tanács vezetőit a falu indiánjai választják évenként, majd a falu papja az áldásával szentesíti és emlékezteti őket a tisztséggel járó feladatra. A tanács szakrális intézmény is egyben, ami korporatív módon egybefogja a falu ignaciano lakosait. Tisztségviselői közé egyaránt tartoznak világi tisztségviselők, de a *cabildo* fogja össze a szakrális feladatokat ellátó ignacianókat is. Így a templomi zenészeket, a sekrestyéket, az említett *abadesá*kat, akik a templomot söprik, az oltárt díszítik, öltöztetik a templomi szenteket, ételt és kukoricásört készítenek az ünnepekre. Ide tartoznak az imádkozók, akik temetéseken és házasságkötések alkalmával recitálják a dalokat. De ugyanígy a tanács integrálja a különböző tánccsoportokat (a *macheteró*kat, az olyan maszkos táncosokat, mint a bikák, az őzek, az

öregemberek maszkjait viselő trixter-típusú *achúk*, vagy a nap és a hold maszkját viselő táncosok), és a csoportokhoz tartozó zenészeket. A rítusok során az indián tanács szakrális legitimitása megerősödik, ők a felelősek a falu megújulásáért, az Istennel és a katolikus szentekkel való kapcsolat harmonizálásáért.

Az ünnep során a mindennapok profán idejét felváltja a szent idő, mely „*lényegénél fogva visszafordítható; voltaképpen mítikus ósidő, amelyet újból jelenvalóvá tesznek*” (Eliade 1987:61), és a múlt újból megélhető valósággá válik. Jézus jeruzsálemi bevonulásától kezdve feltámadásáig az események a bibliai sorrendben követik egymást. Az ünnepek jezsuita hagyomány szerint végzett rítusai alatt újra felidéződik a redukciók ideje, amikor a jezsuiták a mai ignacianók őseivel közösen megteremtették a falut, felépítették a templomot és létrehoztak egy szakrális közösséget. Jézus és az apostolok szövetsége – melyre leginkább a szakrális lábmosás, majd az indián tanács udvarán megrendezett utolsó vacsora utal – a jezsuiták és az ignacianók szoros kapcsolatát fejezi ki. Az utolsó vacsorán részt vevő tizenkét apostol az egész ignaciano közösséget szimbolizálja, velük köttetett és köttetik meg évről évre újra a szövetség. A falu másik felének kizárása a rítusból jelzi, hogy ők a szövetség megkötésekor még nem éltek a faluban, így történeti identitásuknak nem része a múlt és a falu megalapításának ideje.

A múltban megismert rítusok elvégzése az ignacianók szerint a kulturális továbbélés alapja. „*Mindent úgy kell csinálni, ahogy a régi öregek (taitas antiguos) csinálták, akik megteremtették a falut*” – mesélte a falu egyik fiatalabb zenésze, Roberto Cuellar. Jézus feltámadása egyszerre a falu feltámadásának, megváltásának és megszentelésének ideje is. A Jézus koporsójába behelyezett és megszentelt képek, tárgyak, szentelt vizek az indián tanácsban és a lakóházakban felállított oltárookra kerülnek, ez biztosítja, hogy egész évben a megszentelt térben élhessenek. A bőjtölés és főképpen a tizenkét bűnbánó áldozatán keresztül a falu osztozik Jézus szenvedésében, az egyéni megváltás összekapcsolódik a falu bűnbocsánatával.

A húsvéti bűnbánat e naturalisztikus kifejeződéséről már a francia természettudós és utazó Alcides D'Orbigny is beszámol a 19. század első felében. Rebeca de Ott írja, hogy az 1960-as években az akkori ferences pap megpróbálta betiltani a bűnbánók korbácsolását, annak keresztényekhez nem illő brutalitására hivatkozva. Az ignacianók azonban tiltakoztak a szokás betiltása ellen, mivel a bűnbánók földre hulló vére Jézus vérévé válik és ez biztosítja, hogy a következő évben jó lesz a termés (Ott 1971).

A bűnbánók az általuk húzott keresztet az ünnep végeztével a házukba viszik, és egész évben ott őrzik egy külön, megszentelt helyiségben. Az év kisebb ünnepei alkalmával az ignaciano táncsoportok egymás után végiglátogatják a bűnbánók házait, belépve hosszasan táncolnak a kereszt előtt, majd a házigazda kukoricásörrel és étellel vendégeli meg őket. Így a szakrális tér a templom és az indián tanács épületén túl megjelenik a falu perifériáján is, kialakulnak azok a helyek, amelyek az év során is időről időre felkereshetők az ünnepek alkalmával.

Összegzés

San Ignacio de Mojosban tapasztalataim szerint egy gazdaságilag, etnikailag és kulturálisan tagolt duális társadalmat figyelhetünk meg. E két társadalom legfontosabb jellemzői:

Betelepült szarvasmarhatartó
mesztícek

A falut alapító ignacianók

Spanyol gyarmati örökség

Prejezsuita és jezsuita hagyomány

Szarvasmarhát tenyésztenek

Földművesek, vagy napszámos
munkát végeznek a
marhatelepeken (estancia)

A gazdasági és politikai hatalom birtokosai	A rituális hatalom birtokosai
Hatalmi központjuk az állami közigazgatáshoz kapcsolódó alcaldía és a subprefectura	Hatalmi központjuk az indián tanács és a templom
Profán, gazdasági szempontú időkezelés	A szakrális ünnepekhez igazított időkezelési módok
A falu központi területének birtoklása	A falu perifériájának birtoklása
A falu modernizációjának és a bolíviai nemzetállamba való betagozódásának a hangoztatói	A hagyományok őrzői és a falu évenkénti szakrális megújításának, a redukciók társadalmi terének és idejének megteremtői az ünnepek alkalmával
Pénzgazdálkodás	Az önellátást csak lassan felváltó pénzgazdálkodás

A szakrális ünnepek, köztük a húsvét is része annak a folyamatos hatalmi diskurzusnak, amely a két csoport között zajlik. Az ignacianók a rítusok során számos, saját kulturális identitásuk és társadalmi helyzetük szempontjából fontos üzenetet megfogalmaznak.

- A társadalmi státuszok az ünnepek ideje alatt megfordíthatóak.
- A falut az indiánok alapították szövetségben a jezsuitákkal, a *karayanák* csak később települtek be.
- Az ignaciano közösség egy megszentelt szakrális társadalom, a rituális hatalom ma is az ő kezükben van.
- A falu évről évre történő rituális megújítását ők végzik el.
- Az ünnepek alatt az indián tanács visszanyeri egykori autoritását.

Tanulmányomban a kulturális ellenállás két vallási példáját elemeztem a területen. Mito-ideológiai háttérüket a szent domb keresése jelenti, mely a jezsuita múltnak a kollektív emlékezetben fennmaradt békés, gond nélküli időszakát akarja újból jelenvalóvá tenni. A profetikus mozgalom célja a kivonulás, e vágyott helyet a Bosque de Chimanes belsejében, a *karayanáktól* távol véli megtalálni. A ma is fennmaradt redukciós központokban – így San Ignacio de Mojosban is – ez a társadalmi tér és idő az ünnepek rítusai során válik újra jelenvalóvá. Ebben az esetben a rítusok egy hatalmi diskurzus részei is az etnikailag, gazdaságilag, kulturálisan tagolt közösségben.

Az 1990-es évek egy fontos változása, hogy a kialakuló indián értelmiség, a megjelenő érdekvédelmi szervezetek (pl. CIDDEBENI, APCOB) és a jezsuiták támogatásával a tiltakozás egy új profánabb formája is kialakult. Ez legszemléletesebben az évtized elején a Menetelés a Területért és a Méltóságért (*Marcha por el Territorio y la Dignidad*) mozgalomban öltött testet. A különböző indián települések *corregidoraiból* alakult szövetség eldöntötte, hogy a társadalmi feszültségekre, a földterületek kisajátítására, a fakitermelő vállalatok visszaéléseire magánál az államelnöknél keresnek megoldást. Így kb. 600 ignaciano, trinitario, siriono, chimane és yuracare indián felkerekedett, egész családok indultak el mezítláb, egy szál ruhában a tengerszintről az Andok emelkedőin keresztül az ország fővárosába, a 4000 méter magasan fekvő La Pazba. A belpolitikai botránytól tartva a hadsereg végül nem állta útjukat – az ország közvéleménye ekkor szembesült először azzal, hogy az andoki kecsuák és ajmarák mellett más, erősebb érdekképviselettel rendelkező indián mozgalmak is léteznek az országban –, és eljutottak a fővárosba, ahol előadták követeléseiket. Az eset azért is érdekes, mert a menetben részt vevő ignacianók általam gyűjtött elbeszéléseiben felismerhető volt a *Loma Santa* mozgalomnak számos jellegzetessége. „családdal, csomagok nélkül elindultunk”, „velünk jötték a macheterók is”, „elmentünk megmondani az elnöknek, hogy a *karayanák* elvették minden földünk, és semmit nem hagytak nekünk”, „Azt kértük

az elnöktől, hogy adja vissza nekünk a régi földjeinket, ahol szabadon élhetünk, ahol a *karayanák* marhái nem pusztítják el a vetést, és a fakitermelő vállalatok nem vágják ki a fákat”.

A szent domb keresésének elképzelése így – természetesen más, modern politikai követelések mellett – részben egy profán érdekvédelmi mozgalom ideológiai alapját is nyújtotta. Ebben az esetben azonban a problémák megoldását már nem az erdő mélyén rejtőző mitikus hely felkutatása, és nem csupán az ünnepek szimbolikus tiltakozása, hanem a társadalmi nyilvánosság előtt zajló érdekérvényesítési harc jelentette.

Felhasznált irodalom

- *Boglári, Lajos* 1996: Mítosz és kultúra. Két esettanulmány. Budapest: Szimbiózis.
- *Denevan, William M.* 1964: The Aboriginal Cultural Geography of the Llanos de Moxos. University of California Press.
- *Eder Sj, Francisco Javier* {1772}1985: Breve descripción de las reducciones de mojos. Trad. y ed.: Barnadas, Joseph M. Cochabamba.
- *Éder Xavér Ferenc* 1978: A perui mojo tartomány lakói. In: Bodrogi Tibor (szerk.) Messzi népek magyar kutatói. Budapest: Gondolat Könyvkiadó. 95–151.
- *Eliade, Mircea* 1987: A szent és a profán. Budapest: Európa Könyvkiadó.
- *Eördögh István* 1998: Az egyház a gyarmati Latin-Amerikában. Szeged: Gradus ad Parnassum Könyvkiadó.
- *Heath, Dwight B.* 1979: Land Tenure and Social Organization: An ethnohistorical Study from the Bolivian Oriente. In: Inter-American Economic Affairs Vol.13., No.4. 46–66.
- *Jones, James* 1980: Conflict between Whites and Indians on the Llanos de Moxos, Beni Department. Dissertation. Univ. of Florida. Kézirat.
- *Jorda, Enrique* 1986: Apuntes sobre la Loma Santa. Yachay No.6. 117– 141.
- *Lanternari, Vittorio* 1972: Gyarmatosítás és vallási szabadságmozgalmak. Budapest: Kossuth Könyvkiadó.

- *Lehm, Zulema*. 1991: Loma Santa: Procesos de reduccion, dispersion y reocupacion del espacio de los indigenas Mojeños. Tesis de licenciatura, Universidad Mayor de San Andres, La Paz, kézirat.
- *Nordenskiöld, Erland* 1924: The Ethnography of South America Seen from Mojos in Bolivia. Goeteborg.
- *Ott, Rebeca de* 1971: Danzas folklóricas y días especiales de los ignacianos. Riberalta Lingüístico de Verano.
- *Riester, Jürgen* 1976: En Busca de la Loma Santa. Amigos del Libro: La Paz.
- *Simón, Brigitte – Schuchard, Barbara – Riester, Barbara – Riester, Jürgen* 1980: I sold myself, I was bought. Copenhagen: IWGIA Document.
- *Stearman, Allyn McLean* 1978: The Highland Migration in lowland Bolivia. Human Organization Vol.37., No. 2.
- *Stearman, Allyn McLean* 1985: Camba and Colla: migration and Development in Santa Cruz, Bolivia. University of Florida Press.
- *Turner, Victor* 1974: Dramas, Fields and Methafors. Ithaca, New York: Cornell University Press.